

"Κατά κάποιον τρόπο είμαι ρέκορντγούμαν"

Τι σημαίνει να είσαι 50 χρόνια στο προσκήνιο, πώς συνδυάζεις ζωή και τέχνη, πώς τραγουδάς σε επτά γλώσσες, πόσο πιστεύεις στις συμπτώσεις, τι θυσιάζεις για να γίνεις γυναίκα των ρεκόρ

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΥΝΑΚΗΣ

Με τον Κουίνσι Τζόουνς (δεξιά). Συνάντησε τον αμερικανό παραγωγό και μουσικό στο ξεκίνημα της καριέρας της

Συνάντησα τη Νάνα Μούσχουρη στην Πάτρα στις 9 Ιουλίου στο ξενοδοχείο «Πόρτο Ρίο», όπου έγινε αυτή η συνέντευξη. Λίγο προτού αρχίσουμε τη συζήτησή μας την πλησίασε ένας ογδοντάρης κύριος, που ήταν ο maître de table στην ταβέρνα «Τζάκι» της Μουρούζη όπου η Νάνα τραγουδούσε πριν από 50 χρόνια. Μεγάλη συγκίνηση. Το παρελθόν είναι πάντα ζωντανό και η Νάνα δεν φοβάται να αναμετρηθεί με τον χρόνο ούτε να κρύψει την ηλικία της. Το προηγούμενο βράδυ είχε εμφανιστεί στο κατάμεστο ρωμαϊκό ωδείο της πόλης. Ήταν ντυμένη στα ολόλευκα, με εσπαντρίγες, απλή, πολύ κοντά στον κόσμο, πολύ κοντά στους έξι μουσικούς της. Στα παρασκήνια βλέπαμε κλεφτά τη φιγούρα του άντρα της, του παραγωγού Αντρέ Σαπέλ. Και αυτός στα λευκά. Τραγούδησε συνεχώς, χωρίς διάλειμμα, περισσότερο από δύο ώρες, περίπου δυόμισι. Animal de scene. Ανάμεσα στα τραγούδια μιλούσε - αν και δεν είναι disease, όπως μου είπε -, μιλούσε για τα 50 χρόνια της στη μουσική, για τη ζωή της, ένα είδος βιογραφικής παρλάτας με αυτοσχεδιαστική ποιότητα. Αλλωστε ο αυτοσχεδιασμός τη χαρακτηρίζει. Είναι γενναιοδωρη μαζί μας, είναι γενναιοδωρη με τη μουσική. Η περιοδεία της έχει τον χαρακτήρα του αποχαιρετισμού. Οχι όμως τον χαρακτήρα του τέλους.

- Τι γεύση έχει ο αποχαιρετισμός;

«Τη γεύση του "ευχαριστώ". Να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που με αγάπησαν αυτά τα 50 χρόνια. Γι' αυτό άρχισα αυτή την περιοδεία το 2004, τραγούδησα σε όλον τον κόσμο και την ολοκληρώνω εδώ, στην Αθήνα, όπου όλα ξεκίνησαν».

- Πώς ξεκίνησαν;

«Σαν κάτι να είχε προετοιμαστεί με έναν άγνωστο τρόπο, βρέθηκα σε έναν κύκλο διανοουμένων της εποχής. Ο Μάνος Χατζιδάκις, ο Νίκος Γκάτσος...».

- Εσείς αισθανόσασταν διανοουμένη;

«Καθόλου. Ήμουν ένα απλό κορίτσι που ήθελα να τραγουδήσω και να μάθω».

- Ίσως αυτό κάνει τη διαφορά...

«Ακριβώς. Το μεγαλύτερο δώρο που μου έκανε η φύση είναι η διάθεση να ακούω και να μαθαίνω».

- Τι ιδιαίτερο έφερε η φωνή σας στο ελληνικό τραγούδι τότε;

«Ήταν μια φωνή μεταξύ τζαζ και κλασικού. Αυτό άρεσε στον Χατζιδάκι, όπως και στον Πλέσσα. Είχα μια τεχνική και ένα ηχόχρωμα που ο Χατζιδάκις χρησιμοποίησε με δυναμική. Ήμουν μοντέρνα».

- Από ποιους τραγουδιστές είχατε πάρει πράγματα;

«Κυρίως από τους τραγουδιστές της τζαζ: Ελα Φιτζέραλντ, Μπέσι Σμιθ, Μπίλι Χολιντέι, Μαχάλια Τζάκσον, Νατ Κινγκ Κόουλ. Ακουγα πολύ αλλά και με άκουγαν. Είμαι υπερήφανη γιατί έχω αγαπηθεί από τραγουδιστές για τον τρόπο μου. Και από τραγουδιστές κλασικούς, όπως η Μαρία Κάλλας, η Μέριλιν Χορν και η Μονσεράτ Καμπαγέ».

- Πώς ήταν ο Γκάτσος και ο Χατζιδάκις ως δάσκαλοι;

«Ο Νίκος σού έκανε μια πρόταση, μια υπόδειξη, χωρίς να επιμένει να την πάρεις να την αφομοιώσεις. Ο Μάνος είναι πιο επίμονος...».

- Γιατί μιλάτε στον ενεστώτα χρόνο γι' αυτούς;

«Πιστεύω ότι υπάρχουν. Οι άνθρωποι παύουν να υπάρχουν από τη στιγμή που παύεις να τους σκέπτεσαι. Επειτα το παρελθόν είναι πολύ σημαντικό στη ζωή μας. Είναι αυτό που μας έχει φέρει στο σήμερα. Ο Μάνος, ο Νίκος αλλά και η Μελίνα αντιπροσωπεύουν, τουλάχιστον για μένα, μια μεγάλη εποχή».

- Ποια ήταν η σχέση σας με τη Μελίνα;

«Τη θαύμαζα, αν και υπήρχε μια σχετική "αντιζηλία" γιατί ο Μάνος έγραφε μαζί μου τα τραγούδια που στη συνέχεια ερμήνευε η Μελίνα στον κινηματογράφο. Ο Μάνος έγραψε "Τα παιδιά του Πειραιά" νότα νότα μαζί μου. Ημασταν στου "Φλόκα" και παραπονιόταν στον Γκάτσο ότι δεν μπορούσε να βρει ιδέες για το τραγούδι. Φύγαμε από του "Φλόκα" στις πέντε το πρωί. Ο Μάνος έμενε στο Παγκράτι, ο Νίκος χαμηλά στην Πατησίων. Δεν είχα προλάβει να ανοίξω την πόρτα όταν ο Χατζιδάκις μου τηλεφώνησε και μου είπε να πάω γρήγορα στο σπίτι του. Πήρα ένα ταξί και έτρεξα. Με τον Μάνο έμαθα να παίρνω ταξί στη ζωή μου. Ως τότε χρησιμοποιούσα το λεωφορείο και το τραμ. Ήταν πολύ εκνευρισμένος, με καφέ και με τσιγάρο. Η κυρία Χατζιδάκι δεν τολμούσε να μιλήσει. Αρχισε να παίζει τις νότες και μου ζήτησε να πω τις λέξεις: "Απ' το παράθυρό μου στέλνω...". Σε λίγο το τραγούδι ήταν έτοιμο. Γύρω στις 7 ήρθαν η Μελίνα και ο Ντασσέν για να το ακούσουν».

- Εχετε ταυτιστεί και με ένα άλλο τραγούδι της Μελίνας, το «Χάρτινο το φεγγαράκι».

«Όταν το τραγούδησα, ο Γκάτσος δεν ήθελε να παραδεχθεί τη δική μου εκδοχή. Προτιμούσε της Μελίνας. Αλλωστε το τραγούδι ήταν γραμμένο για το θέατρο. Εγώ το έλεγα όμως πιο απλά, επόμενα περισσότερο στις λέξεις».

- Ίσως γιατί δεν είστε «θεατρική» τραγουδίστρια...

«Είμαι περισσότερο suggestive τραγουδίστρια, δηλαδή κάνω μια πρόταση. Και ο καθένας είναι ελεύθερος να την αποδεχθεί ή όχι. Είμαι επίσης τραγουδίστρια του ενοστίκτου και της απλότητας».

- Αλλωστε είστε μια «αντισκηνική» παρουσία: μελαχρινή, με γυαλιά...

«Ακριβώς. Όταν ήμουν άγνωστη και τραγουδούσα με τις ορχήστρες δεν υπήρχε πρόβλημα. Όταν έγινε όμως η επιτυχία το 1959 με τα τραγούδια "Κάπου υπάρχει η αγάπη μου" του Μάνου και το "Ξέρω κάποιο αστέρι" του Πλέσσα, όλοι της δουλειάς μου είπαν να γίνω ξανθιά και να βγάλω τα γυαλιά. Εγώ πίστευα όμως ότι για να πετύχεις δεν πρέπει να κάνεις συμβιβασμούς, να αποκτήσεις ένα λουκ... Τους συμβιβασμούς τους κάνουμε για πιο σοβαρά πράγματα, όχι για να έχουμε επιτυχία. Είναι πολύ σπουδαίο να σε αποδεχθεί ο κόσμος όπως είσαι. Και αυτό ήταν η πιο μεγάλη μου ανάγκη στη ζωή. Σήμερα μου λένε "μα είχατε το λουκ" εννοώντας τα γυαλιά, τα μαύρα μαλλιά. Μα, αυτό είμαι εγώ. Δεν είναι λουκ. Πάντοτε ήθελα να είμαι εγώ. Το 1967 εμφανίστηκα στη σκηνή του "Ολυμπιά" στο Παρίσι έγκυος. Σήμερα οι γυναίκες δείχνουν την κοιλιά τους, αλλά τότε αυτό δεν ήταν αποδεκτό. Ακόμη και το παντελόνι δεν ήταν αποδεκτό. Ήμουν η πρώτη γυναίκα που ανέβηκα έγκυος στη σκηνή. Ντρεπόμουν, τι θα πει ο κόσμος. Είχα ακόμη τη δειλία της γυναίκας. Αλλά ήταν μία ακόμη ελευθερία που έδωσα στον εαυτό μου. Μπορώ να πω ότι έγινα γυναίκα, μητέρα και τώρα γιαγιά μέσα από τη μουσική και το τραγούδι. Κατάκτησα την ελευθερία μου μέσα από τη μουσική. Αλλωστε δεν είμαι mediatique. Δεν κάνω σκάνδαλα. Εκείνο που με ενδιαφέρει είναι να τραγουδώ».

- Πού αποδίδετε τη διάρκεια σας;

«Στη φωνή μου και στην τεχνική μου. Ακόμη και σήμερα που η φωνή μου δεν έχει τη φρεσκάδα της

νεότητάς μου δεν έχω χάσει την ψηλή περιοχή ούτε και τη χαμηλή».

- Είναι μόνο θέμα φωνής η διάρκεια;

«Είναι και θέμα αλήθειας, ειλικρίνειας, σεβασμού και πειθαρχίας στη μουσική και διάθεσης να εξελίσσεσαι. Τραγούδησα πολλά στυλ, σε πολλές γλώσσες, και όλα αυτά μου έδιναν τροφή να μπαίνω σε καινούργιους μουσικούς χώρους. Δεν υπήρχε κάποιο σχέδιο, κάποιο σύστημα γι' αυτή τη διάρκεια. Επειτα είχα την τύχη να βρω ανθρώπους που μου έδωσαν από πολύ νωρίς πλούσιο ρεπερτόριο: ο Χατζιδάκις, ο Μισέλ Λεγκράν, ο Κουίνσι Τζόουνς...».

- Πώς γνωριστήκατε με τον Λεγκράν και τον Τζόουνς;

«Το 1960 πήρα το πρώτο βραβείο στο Φεστιβάλ Τραγουδιού της Βαρκελώνης με το "Ξύπνα, αγάπη μου" του Κώστα Γιαννίδη. Τότε δεν υπήρχε πολλή τηλεόραση και το φεστιβάλ μεταδιδόταν από το ραδιόφωνο. Μου τηλεφώνησε αμέσως από το Παρίσι ο ατζέντης Λουί Αζάν (Hazan), εβραίος από το Μαρόκο, που μαζί με τον Λεγκράν, τον Κουίνσι Τζόουνς και τον Ερβιν Γκριν άκουγαν τη μετάδοση του φεστιβάλ. Ο Κουίνσι ήταν τότε καλλιτεχνικός διευθυντής της Mercury και ο Γκριν διευθυντής. Μου είπαν ότι θα με περιμένουν στο Παρίσι».

- Πώς σας γνώριζε ο Αζάν;

«Με είχε ακούσει το ίδιο καλοκαίρι στο Φεστιβάλ Τραγουδιού του EIP, της τότε ραδιοφωνίας. Με την ταινία του Ντασσέν και της Μελίνας "Ποτέ την Κυριακή" είχε γίνει το declic για την Ελλάδα και τη μουσική της. Η ταινία μάς είχε ανοίξει την πόρτα και η Ευρώπη ήθελε τότε να ανακαλύψει τη Μεσόγειο και μεσογειακές τραγουδίστριες. Εγώ είχα ηχογραφήσει τον δίσκο με το "Ποτέ την Κυριακή", ο οποίος βρισκόταν ήδη στο συρτάρι του γάλλου παραγωγού Μπάρκλεϊ. Ο Αζάν με ρώτησε αν μπορώ να τραγουδήσω σε άλλες γλώσσες και είχε συνεννοηθεί με τον Πασιφά και τον Καρύδη, που είχαν την εταιρεία Fidelity-Ικαρος, να φύγω. Τότε γνώριζε όμως επιτυχία μια άλλη μεσογειακή τραγουδίστρια, η Νταλιντά, Ιταλίδα από την Αίγυπτο, που τραγουδούσε με accent. Ο Μπάρκλεϊ δεν ήθελε να βάλει δύο μεσογειακές τραγουδίστριες να σκοτώσει η μία την άλλη και έτσι περίμενα».

- Πόσο περιμένετε;

Γυναικεία στιγμή. Ανανέωση του κραγιόν μέσα σε μια Citroën DS

«Σχεδόν καθόλου, γιατί εκείνη τη χρονιά προβλήθηκε στο κινηματογραφικό Φεστιβάλ του Βερολίνου το ντοκυμαντέρ "Ελλάς, η χώρα των ονείρων", με μουσική Χατζιδάκι και στίχους Γκάτσου. Οι Γερμανοί λάτρεψαν τη μουσική και μου ζήτησαν να τραγουδήσω στα γερμανικά. Ο δίσκος είχε τεράστια επιτυχία, πάνω από 1 εκατ. αντίτυπα, εγώ καθιερώθηκα ως η φωνή του ονείρου και άρχισε η μόδα της ελληνικής μουσικής, κάπως γερμανοποιημένης βέβαια. Του Μάνου δεν του άρεσε καθόλου αυτό. Το μίσησε. Μετά την επιτυχία μου στη Γερμανία ο Κουίνσι και ο Γκριν πείστηκαν περισσότερο για μένα, το 1963 τραγούδησα στο Φεστιβάλ της Eurovision για λογαριασμό του Λουξεμβούργου, όπου με άκουσε ο Χάρι Μπελαφόντε, με τον οποίο έκανα αμέσως τουρνέ, μετά ήρθαν τα γυρίσματα στην αγγλική τηλεόραση...».

- Σας ταύτισαν με τον Μπελαφόντε. Πολλοί νομίζουμε ότι είχατε ερωτική σχέση.

«Δεν υπήρξε ερωτική σχέση, μολονότι εγώ είμαι ερωτευμένη σε όλη μου τη ζωή. Ημουν όμως πολύ δειλή στις σχέσεις μου με τους άνδρες. Δεν ξέρω αν οφείλεται σε κάποιο σύνδρομο λόγω της φυσικής μου παρουσίας. Δεν τολμούσα να εκφραστώ. Οι άντρες που παντρεύτηκα με διάλεξαν: και ο πρώτος μου άντρας, ο Γιώργος Πετσίλας, και ο τωρινός, ο Αντρέ Σαπέλ, που ήταν από πάντα ο παραγωγός μου. Εκείνο που μπορώ να πω είναι ότι δεν θα ερωτευόμουν κάποιον που δεν είναι στη μουσική. Η μουσική, όπως και η σκηνή, είναι το σύνορό μου στη ζωή».

- Το ξεκίνημά σας είναι μια απίστευτη σειρά συμπτώσεων. Πιστεύετε στη μοίρα;

«Δεν είμαι φαταλίστρια. Βέβαια κάποιοι έχουν πει ότι έχω επιλεγεί (από τη μοίρα). Ήταν όμως μια συρροή συμπτώσεων και συγκυριών. Επειδή από μικρή έχω δει πολύ σινεμά - ο πατέρας μου ήταν μηχανικός προβολής, η μητέρα μου ταξιθέτρια -, ταυτιζόμουν πάντα με τη μικρή Ντόροθι, που την έπαιζε η Τζούντι Γκάρλαντ, στην ταινία "Ο μάγος του Οζ". Φορώντας τα κόκκινα παπούτσια της ακολουθούσε τον κίτρινο δρόμο για να βρει την ευτυχία. Για μένα ο προορισμός, ο στόχος, είναι ο δρόμος. Ο Νίκος Γκάτσος έλεγε ότι στόχος είναι να βάζεις τον ήλιο σύνορο. Δηλαδή, κάτι που δεν θα φτάσεις ποτέ αλλά θα σε αναγκάζει να προχωρείς για να βρεις την αλήθεια, να βρεις το φως».

- Παρ' όλα αυτά, εσείς έχετε τραγουδήσει πολύ για το φεγγάρι.

«Ναι, γιατί είναι η πραγματικότητα μέσα από το όνειρο, μέσα από την ελπίδα. Αν δεις την πραγματικότητα στην ωμή της διάσταση, δεν της δίνεις την ευκαιρία να αλλάξει».

- Είστε στρατευμένη;

«Είμαι συναισθηματική και κοινωνική, όχι στρατευμένη. Δεν πιστεύω στα κόμματα».

- Κι όμως συνεργαστήκατε με τη Νέα Δημοκρατία και γίνατε ευρωβουλευτής...

«Μπήκα στην πολιτική χωρίς να το θέλω. Μου το είχε ζητήσει ο Μίλτος (Εβερτ) που τον αγαπώ πολύ. Κυριολεκτικά με έσπρωξε χωρίς να μου μιλήσει για τις κακοτοπιές».

- Μετανιώσατε;

«Όχι, γιατί όταν αναλαμβάνω μια ευθύνη θέλω να τη φέρνω σε πέρας. Και δούλεψα πολύ για τα πνευματικά δικαιώματα, τις μεταφράσεις, τη γλωσσική πολυμορφία».

- Πώς βλέπετε σήμερα την Ευρώπη;

«Νομίζω ότι τη χτίζουμε πάνω από τις χώρες και όχι μέσα απ' αυτές. Τις αφήνουμε απ' έξω».

- Είναι σημαντικό να το λέτε εσείς που έχετε τραγουδήσει σε τόσες ευρωπαϊκές γλώσσες.

«Δεν ήταν μόνο ότι τις τραγουδούσα. Μάθαινα κι αυτό που έφερε η κάθε γλώσσα, κυρίως την παράδοση. Γι' αυτό τραγουδούσα πάντα παραδοσιακά τραγούδια, ισπανικά, αγγλικά, ιρλανδέζικα, γερμανικά, ολλανδικά».

- Ποια ήταν η πρώτη ξένη γλώσσα στην οποία τραγουδήσατε;

«Τα αγγλικά, μέσα από την τζαζ. Στο σχολείο - πήγαίνα στο Γ' Θηλέων στη Βεΐκου - μαθαίναμε γαλλικά. Μετά τραγουδήσα γερμανικά και γαλλικά. Σήμερα τραγουδάω σε επτά γλώσσες. Ήθελα να τις τραγουδάω όλες με φυσικότητα, χωρίς accent. Ο κόσμος μου ήταν τα λεξικά, οι γραμματικές, οι δίσκοι και ένα μαγνητόφωνο για να ακούω την προφορά μου. Δεν υπήρχε άλλη τραγουδίστρια που να κάνει το ίδιο. Μόνο η Κατερίνα Βαλέντε τραγουδούσε σε πολλές γλώσσες αλλά εγκαταστάθηκε νωρίς στην Αμερική. Εγώ, ενώ είχα τραγουδήσει στην Αμερική, δεν ήθελα να φύγω από την Ευρώπη. Ήθελα να γίνω παγκόσμια με την ευρωπαϊκότητά μου, μια Ευρωπαία από την Ελλάδα».

- Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ήταν μεγάλος θαυμαστής σας. Πότε τον γνωρίσατε;

«Το 1958 με είχαν καλέσει στη Θεσσαλονίκη για το Πανεπιστήμιο. Εκεί μιλήσαμε αρκετά. Στην Αθήνα ερχόταν και με άκουγε στο "Τζάκι" (σ.σ.: ταβέρνα με πρόγραμμα στη Μουρούζη). Αργότερα τον έβλεπα στο Παρίσι. Το 1984 με είχε καλέσει να τραγουδήσω στο Ηρώδειο για τα δέκα χρόνια της Δημοκρατίας. Ήταν η πρώτη μου φορά στην Ελλάδα ύστερα από 20 χρόνια. Τότε το Ηρώδειο δεν το έδιναν στην ελαφρά μουσική και η εμφάνισή μου ήταν γεγονός. Ο Καραμανλής μου είχε πει από πολύ νωρίς ότι από 'δώ και πέρα εσύ η ίδια πρέπει να ισοφαρίζεις το ρεκόρ σου. Να παλεύεις μόνο με τον εαυτό σου. Να μην κοιτάς τι

κάνουν οι άλλοι».

- Αισθάνεστε ρέκορντγούμαν;

«Κατά κάποιον τρόπο είμαι ρέκορντγούμαν. Και δεν είναι μόνο οι πωλήσεις των δίσκων που έχουν ξεπεράσει τα 300 εκατ. αντίτυπα. Αλλωστε είχα την τύχη να συμπέσω με τη μεγάλη ακμή του LP και της δισκογραφίας. Είναι ότι έχω δίσκους σε επτά γλώσσες, ότι έχω ηχογραφήσει 1.500 τραγούδια, ότι είμαι τραγουδίστρια καταλόγου, ότι τα sites για μένα είναι αμέτρητα, ότι εξακολουθώ να έχω φαν που με ακολουθούν σε όλες τις μετακινήσεις μου - στην Αθήνα θα κάνω μια συνάντηση με τους φαν μου για να συζητήσουμε - και ότι, ενώ είμαι διεθνής, είμαι ταυτόχρονα τοπική: στη Γερμανία γερμανόφωνη, στην Ισπανία ισπανόφωνη, στην Αγγλία αγγλόφωνη, στην Αμερική τραγουδάω πολύ τζαζ, φολκ, κάντρι, γκόσπελ. Σε αυτό μπορώ να πω ότι είμαι μοναδική».

Η Νάνα Μούσχουρη θα δώσει δύο συναυλίες στο Ηρώδειο, στις 23 και 24 Ιουλίου, στο πλαίσιο του Ελληνικού Φεστιβάλ. Τη συνοδεύει εξαμελής ορχήστρα.

Το ΒΗΜΑ, 20/07/2008